

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

DESET LET ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ MORAVSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA V OBLASTI STARÉHO MĚSTA (1992-2001)

TEN YEARS OF THE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS OF THE MORAVIAN MUSEUM IN THE TERRITORY OF STARÉ MĚSTO (1992-2001)

Luděk Galuška, MZM Brno

V 90. letech 20. století doznala podoba katastru Starého Města, a to jak v zastavěné, tak i nezastavěné části, výrazných změn. Stalo se tak proto, že: 1. Staré Město se po dohodě vyčlenilo ze svazku města Uherské Hradiště, osamostatnilo se a následně samo získalo statut města. 2. Staré Město, zejména jeho východní historická část, bylo výrazně poničeno povodní ze začátku července roku 1997, v důsledku které bylo zdemolováno více než 80 rodinných domů. Tyto skutečnosti samozřejmě vyvolaly zvýšený rozvoj bytové a investiční výstavby (průmyslové zóny), realizaci nových a opravu starých komunikací a tvorbu nových rozsáhlejších, moderních inženýrských a telekomunikačních sítí. Přičteme-li k tomu snahu některých městských radních i občanů vybudovat v archeologicky exponované poloze Dvorek, východně od Památníku Velké Moravy, centrální městské náměstí a tamtéž postavit nový římskokatolický kostel, což je zase přání místní náboženské obce, pak je zřejmá výrazná potřeba místní archeologické činnosti. Tu na území Starého Města od roku 1949 v převaze provádí pracoviště slovanské archeologie AÚ MZM Brno, byť v minulosti zde svůj díl práce odvedli i archeologové Slovákého muzea Uherské Hradiště. Z charakteru stavebních aktivit na katastru Starého Města je zřejmé, že ve sledovaných deseti letech mezi roky 1992 a 2001 byly Moravským zemským muzeem Brno na této lokalitě prováděny převážně jen záchranné archeologické výzkumy (jejich poloha a vnošení viz obr. 1 a 2).

Předkládaný přehled volně navazuje na zprávy o výzkumech z let 1990 a 1993 (Galuška 1990B, 59-60, 1993B, 73-74, 1993C, 71-73), z nichž některým se už dostalo odborného vyhodnocení (Galuška 1997, 73-83). Z hlediska celkové orientace je v přehledu jako podkladu použito členění dle konfigurace terénu, tj. severní ostrožna, jižní ostrožna a niva (tj. osídlení na dunách, popř. na štěrko-písčitéch vyvýšeninách v rámci nivy). V odborné literatuře se někdy v souvislosti s ostrožnami objevuje označení jako „východní“ a „západní“, jindy „severní“ a „jižní“. Aktuálně se kloním ke sjednocení názvosloví, a to na „severní“ (východní) a „jižní“ (západní). Dále je v přehledu bráno v potaz místní historické pojmenování poloh a nalezišť (např. Špitálky, Na Valách), jež je ovšem v některých případech, např. pokud chybí starší název, nebo je naleziště příliš rozsáhlé (Nový svět), doplněno o nové termíny a upřesněno o aktuální

názvy ulic či tratí (např. Zahrady, nebo ul. V. Hrubého, Konstantinova apod.). Objevené hroby jsou číslovány jednak v rámci roku, avšak za pomlčkou je uváděno i číslo v rámci průběžného pořadí v návaznosti na označení hrobů v pracích V. Hrubého (1955A, 1965, tedy např. 3/92-1810). Sídlištní objekty jsou řazeny prozatím jen v rámci roku (např. I/92). V souvislosti s příkopy a opevněními je opět převzato číslování a charakteristika V. Hrubého (1965, např. příkop č. I), v některých případech je však aktuálně doplněno nebo jinak upřesněno o nové poznatky.

Jednotlivé akce jsou v přehledu řazeny chronologicky, po letech. Uvedeny jsou ty výzkumy, při nichž byly odkryty objekty a předměty archeologické povahy a nebo alespoň svými výsledky výrazněji přispěly k poznání charakteru historické krajiny, či geologie a pedologie Starého Města. Desítky průzkumů základových rýh rodinných domků a jiných výkopů různých novostaveb v rámci města a jeho katastru, jejichž zahloubení nedosáhlo úrovně vrstev s archeologickými nálezy, resp. je tyto zásahy neohrožily zničením, popř. byly realizovány v recentních novodobých vrstvách, v přehledu uvedeny nejsou. Přehled naopak obsahuje odkryvy na některých lokalitách mimo katastr Starého Města, jež jsou však tradičně v zájmu archeologů Moravského zemského muzea. Týká se to hlavně slovanského hradiska na hoře sv. Klimenta u Osvětman a blízkého okolí staroslovanského kostela na katastru obce Modrá u Velchradu.

1992

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcela č. 139 a 138, sonda 6/92, 16 x 10,5 m (168 m²), předstihový záchranný výzkum

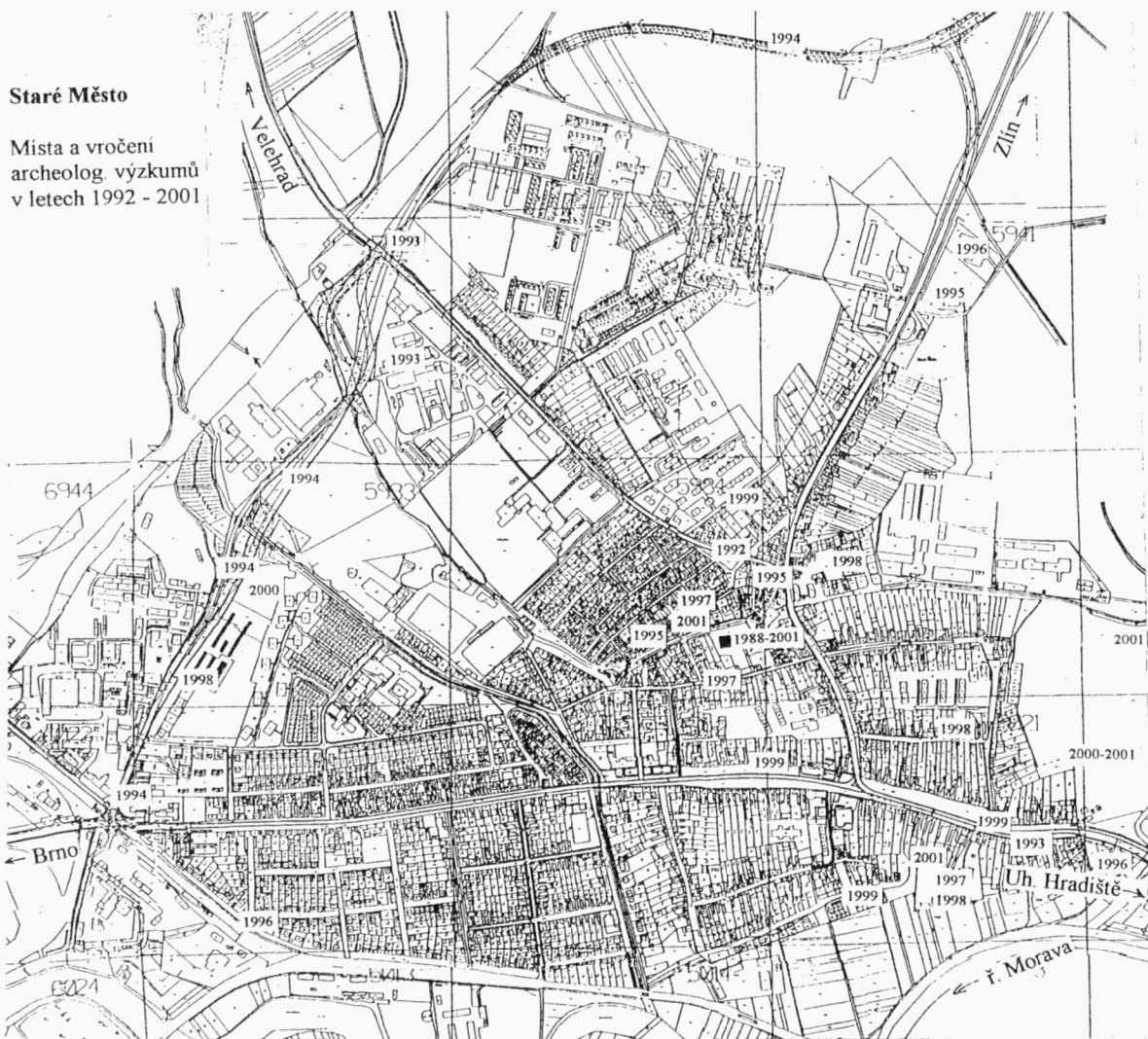
Výzkum byl realizován asi 100 m východně od Národní kulturní památky (NKP)-Památníku Velké Moravy (VM). Na ploše sondy bylo metodou postupného snižování úrovně terénu v jílovito-písčitém podloží na úrovni – 145 až 155 cm zachyceno celkem 5 sídlištních velkomoravských objektů (I-V/92). Dva z nich byly opatřeny velkými pecemi (II/92 a III/92), do výplně dalšího objektu (V/92) byl zahlouben jediný zde nalezený kostrový hrob 3/92-1810. Všechny objekty se nacházely v JZ polovině sondy. Zde byla také zachycena asi 30 cm mocná velkomoravská sídlištní vrstva, která plynule

přecházela ve vrstvu středověkou (13.-14. stol.). V SV části sondy se podloží výrazně svažovalo, změnilo se ve štěrk, v němž ležely předměty archeologické povahy (keramika, kosti, železné klíče, sekerovité hřivny apod.), ale scházela zde kulturní vrstva. V JV části sondy se v podélné ose ve směru JZ-SV táhl příkop. Na jeho svahu se v pásu, ve více méně pravidelných odstupech, nacházely stopy po kůlech. V dolní části obsahuje příkop vrstvy a materiál z doby předvelkomoravské, resp. starší velkomoravské (2. pol. 8. - 1. pol. 9. stol.), nad nimi je výrazná sídlištní vrstva z mladšího velkomoravského období (2. pol. 9. stol.). V této sídlištní velkomoravské vrstvě příkopu byl např. nalezen olovený křížek s oboustranným vyobrazením Ukřižovaného (Galuška 2000, 91, Galuška – Vaškových 2002, 29). Příkop lze ztotožnit s příkopem č. II v pojetí V. Hrubého (1965, 270-274). V JV stěně sondy 6/92 byly zachyceny dva pásy cihlovo-kamenných základů portálového vzhledu zasahující

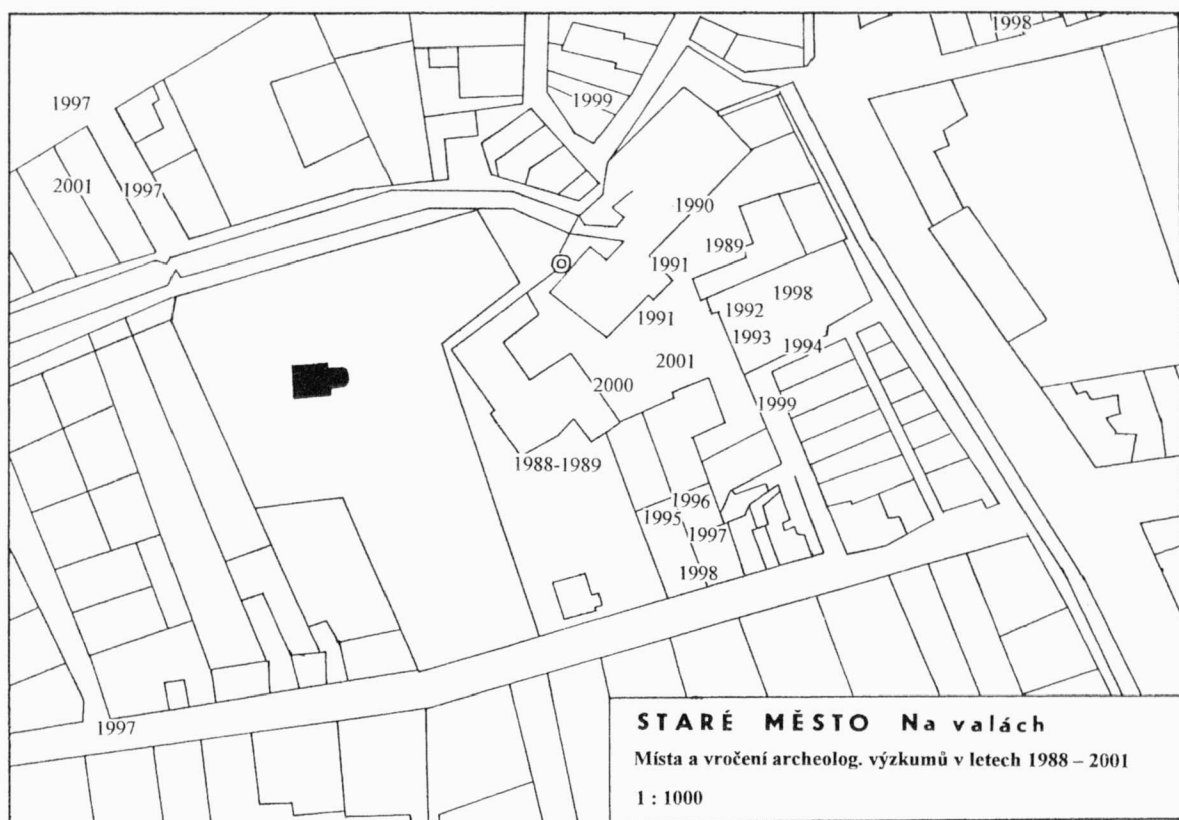
oboustranně (tj. na JZ i SV) mimo rámec zkoumané plochy. Ve vzdálenosti cca 8 m SZ se táhly jejich pandanty. Vzhledem ke stratigrafii uvedených základů patří tyto do období pozdního středověku až novověku a souvisejí s nějakou rozměrnou stavbou, která se však neobjevuje na žádném historickém vyobrazení Starého Města.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Nový svět, ul. Velehradská (mezi ul. U Sklépka a ul. Alšova), č. p. 1349, záchranný výzkum

Výzkum byl realizován asi 175 m severně od NKP-Památníku VM, na severní straně ulice, při výkopu pro plynové vedení. Ve vzniklé rýze byly zachyceny a následně prozkoumány dva kostrové hroby 1/92-1808 a 2/92-1809, oba bez náleží, oba z větší části zničený výkopem.

Obr. 1. Staré Město. Místa a vročení hlavních archeologických výzkumů v letech 1992 až 2001.
Staré Město. Places and dates of main archaeological excavations in the years 1992-2001.

Obr. 2. Staré Město. Naleziště Na Valách – jihovýchodní část. Místa a vročení archeologických výzkumů v letech 1988 až 2001.

Staré Město. Finding spot Na Valách – south-eastern part. Places and dates of archaeological excavations in the years 1988-2001.

1993

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 142 a 143, sonda 7/93, 16 x 8,5 m (90,1 m²), předstihový záchranný výzkum

Výzkum byl realizován asi 100 m východně od NKP-Památníku VM, přičemž jeho plocha – sonda 7/93 od SZ bezprostředně navazuje na sondu 6/92. V jílovito-písčitém podloží na úrovni – 150 až 155 cm bylo objeveno pět velkomoravských sídlištních objektů (I-V/93). Jeden z nich byl opatřen pecí (II/93), druhý pak otevřeným ohništěm (IV/93). Všechny se nacházely v JZ polovině sondy. Tamtéž byla také zachycena část zahloubení patřící k jižní polovině příkopu č. II., jehož druhá, severní polovina byla zkoumána v sondě 6/92. Sídlištní velkomoravská kulturní vrstva byla v této JZ polovině sondy 30 až 40 cm mocná, nad ní se nacházela vrstva středověká ze 13. – 14. století. V opačné SV polovině sondy se podloží svažovalo, měnilo se ve štěrk a také zde scházela sídlištní velkomoravská kulturní vrstva. Na celé ploše sondy 7/93 bylo objeveno několik až 1 m vysokých, do podloží zahloubených spodních částí mohutných dubových kůlů. Jejich konce byly tupé a spočívaly v jámách

vykládaných deskami. Byly realizovány do velkomoravské sídlištní vrstvy, takže jsou mladší než 9. století. V SZ stěně sondy se táhly dva pásy cihlovokamenných portálových základů, jejichž opačné strany byly součástí JV stěny sondy 6/92; byly zdokumentovány v roce 1992.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Padělky u Mlýna, plocha v areálu Školního statku-drůbežárny, parcela č. 2561, 2 sondy 1,5 x 10 m, (30 m²), záchranný výzkum v místech vnějšího opevnění.

Výzkum byl realizován na SZ okraji města při stavbě tzv. malého silničního obchvatu komunikace I/55. V jeho rámci byly provedeny dva řezy v místech předpokládaného průběhu vnějšího opevnění Starého Města, a to nedaleko od míst zkoumaných V. Hrubým v roce 1955 (Hrubý 1965, 222). V řezech byl zachycen asi 2 m široký žlab se stopami po kůlech v jeho dně, výplň obsahovala drobné kameny. To odpovídá třetímu úseku vnějšího opevnění v pojetí V. Hrubého, které měla tvořit palisáda o třech řadách kůlů, zapuštěná do hlubokého žlabu.

Staré Město, niva, naleziště Na Dědině, ul. Hradištská, mezi domy č. p. 1132 (Dřevovýroba) a č. p. 317 (Květinářství) na jižní straně ulice a domy č. p. 81 (Kamenictví) až č. p. 74 (nároží ul. Hřbitovní), záchranný výzkum

Výzkum probíhal S až SV od NKP-kostela sv. Michala, při realizaci výkopu pro vedení plynu. Po celé ploše výkopu byla v úrovni - 50 až - 80 cm zaznamenávána sídlištní středohradištní vrstva obsahující především keramický materiál a zvířecí kosti. Místo se v její bázi objevily prohlubně, pro něž byla typická tmavší mazlavá výplň. Zřejmě se jednalo o zahloubené části sídlištních objektů z doby Velké Moravy. Hroby zjištěny nebyly. Nad středohradištní kulturní vrstvou se nacházela vrstva pozdněhradištní až vrcholně středověká. Podobná situace byla zaznamenána i v blízké ul. Moravní, kolmé na ul. Hradištskou. Je zřejmé, že se jednalo o stopy po osídlení duny, na níž se mimo jiné nachází i kostel sv. Michala a blízká profánní velkomoravská architektura palácového typu (Galuška 1990, 121-136).

Uherské Hradiště-Sady, současný kostel Panny Marie, vně kněžiště na jeho JV straně, sonda 1,5 x 3,0 m, zjišťovací archeologický výzkum

Výzkum vyvolal podnět faráře J. Zibala, přesvědčeného, že pomocí virgulí objevil pod základy současného sadského kostela základy velkomoravské stavby a také hrob arcibiskupa Metoděje. Výzkum byl vyžádán Arcibiskupstvím olomouckým, jeho investorem byla Theologická fakulta Palaického univerzity Olomouc. Odkryv byl po všech stránkách negativní, jen na úrovni - 175 cm byl odkryt hrob malého dítěte se závěsným medailonem ze Křtin z 2. poloviny 19. století. Tento hrob byl pozůstatkem pohřebiště, jež bylo z těsné blízkosti stávajícího kostela přemístěno do vzdálenějších míst hřbitova. Stopy po destrukci starší stavby ani po hrobu Metoděje zjištěny nebyly. Místo výzkumu není totožné s NKP-Uherské Hradiště-Sady v poloze Špitálky.

1994

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcela č. 143 a dále plocha mezi ní a parcelou č. 144, sonda 8/94, 5 x 12 m (60 m²), předstihový záchranný výzkum

Plocha sondy 8/94 od SZ bezprostředně navazuje na sondu 7/93, leží asi 110 m východně od NKP-Památníku VM. V jejím rámci byla zachycena výrazná příkopovitá sníženina s několika vrstvami se středohradištními nálezy. Orientace této sníženiny, resp. příkopu, byla JZ-SV, takže je téměř shodná jako u příkopu č. II., přičemž oba jsou od sebe vzdáleny přibližně 7 m. Je proto velmi pravděpodobné, že na ploše sondy 8/94 byl zachycen

a zkoumán příkop č. I. ve smyslu řazení příkopů v tzv. Osadě I Na Valách podle V. Hrubého (1965, 274-275, 285).

Staré Město, mezi ostrožnami, poloha Rybníky-Padělky u Mlýna (Širůch), parcela č. 2414, nyní pod státní silnicí I/55, 2 sondy 1,5 x 5 m (15 m²) záchranný výzkum

Výzkum zde, na SZ okraji Starého Města, v inundačním terénu potoka Salaška, byl vyvolán výstavbou tzv. malého silničního obchvatu komunikace I/55. Předcházel mu výzkum geofyzikálními měřicími metodami za vedení V. Haška, prováděný pracovníky fy Geodrill, který zjistil nepříliš výrazné anomálie. Následný archeologický výzkum odkryl především vrstvy středověkých a recentních navážek, které v nižších partiích přecházely v mocné vrstvy šedo zelených jííl, pozůstatků stojící vody. To souvisí se skutečností, že v těchto místech byly v období středověku založeny dva rybníky a ještě před tím se toto území nacházelo v inundaci potoka Salaška. Kulturní vrstvy ani jiné objekty či předměty archeologické povahy zachyceny nebyly, což je v souladu se staršími pozorováními (Hrubý 1965, 88).

Staré Město, jižní ostrožna, naleziště Kopánky, poloha Na Čtvrťkách, plocha mezi parcelou č. 2378/1 a vjezdem na Pilu, parcely č. 383, 441, 445 a další, nyní pod státní silnicí, 6 sond 2 x 10 m, záchranný výzkum v místech vnějšího opevnění

Výzkum byl realizován na západním okraji Starého Města při stavbě tzv. malého silničního obchvatu komunikace I/55. Na ploše svažující se SV směrem k potoku Salaška bylo na délce 100 m položeno celkem 5 sond-řezů a začistěn jeden výrazný profil vzniklý odbagrováním zeminy těsně nad potokem. Ve všech bylo zachyceno a prozkoumáno výrazné příkopovité zahloubení široké 6 až 7 m a hluboké 2 až 2,5 m. Ve třech řezech se podél jeho vnitřního okraje nacházely plynulé stopy po kulech. V dolní zanikové vrstvě příkopu bylo nalezeno jen několik keramických zlomků středohradištní produkce, v horní pak novověké nálezy včetně cihel, recentních želez a keramiky. Obě vrstvy od sebe oddělovala nevýrazná spálená vrstva se zbytky uhlíků. Je zřejmé, že výzkum zde odkryl další část vnějšího opevnění – pokračování tzv. Christinova valu, opevnění skořepinové konstrukce s valem a předsunutým příkopem (Hrubý 1965, 215-220). Tento val zde však měl poněkud jiný charakter, než jak je doposud popisováno. Týká se to především šířky jeho příkopu, která je oproti dosud uváděné více než dvojnásobná (Galuška 1998, 345-346). Nelze přitom vyloučit, že to mohlo nějak souviset s celkovou konfigurací terénu. Ten se v těchto místech ostře svažoval do údolí potoka Salaška.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Špílov, poloha U Remízku, nyní pod státní silnicí I/55, sonda 4,5 x 20 m (100 m²), záchranný výzkum

Výzkum byl realizován na severním okraji Starého Města při stavbě tzv. malého silničního obchvatu komunikace I/55, asi 70 m západně od křovinatého remízku. Při průzkumu plochy budoucí silnice byla po odebrání ornice v podloží zjištěna a následně prozkoumána čtyři nevýrazná zahloubení - spodní části sídlištních objektů. Keramický materiál v nich objevený lze začlenit do lužické fáze lužických popelnicových polí doby bronzové a datovat přibližně do 12. – 11. stol. př. n. l. (dle sdělení M. Salaše). Objekty ani nálezy jiných historických období při realizaci silnice zjištěny nebyly.

1995

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 141/1, 155/1, 154, 153/2, 152/2, sonda 9/95, 25 x 5 m (125 m²), záchranný předstihový výzkum mezi halou a ul. Jezuitskou

Sonda byla orientována ve směru SSZ-JJV, cca 65 m JV od NKP-Památníku VM. Metodou postupného odkryvu byly zjištěny vrstvy recentní, pozdně až vrcholně středověké včetně povodňových a pod nimi místy až 35 cm mocná sídlištní vrstva středohradištní. Tato vrstva plynule, bez jakéhokoliv barevného či strukturálního odlišení přecházela ve vrstvu s nálezy ze 13. století, pokud ovšem nebyla zasažena mladšími objekty. Osídlení 11. a 12. století zjištěno nebylo. Kromě vrstvy lze do období Velké Moravy začlenit ještě spodní části pěti sídlištních objektů (I-V/95), příkop (č. I) a pět kostrových hrobů (I/95-1811 až 5/95-1815). Mezi objekty byla rozpoznána obilnice s ústím překrytým žernovem (IV/95) a dvě jámy s pecemi a se stopami po kovolitectví v podobě úlomků tyglíků a keramiky s nataveninami neželezných kovů (III/95 a V/95). Příkop v severní části sondy, táhnoucí se ve směru SV-JZ, představuje pokračování příkopu odkryvaného námi v roce 1993 a je zároveň Hrubého příkopem č. I, známým i ze zahrady Rudého domu (dnes restaurace U Nováků) a jižní části bývalé Schilderovy zahrady (dnes součást areálu Památníku Velké Moravy). Poloha hrobu I/95-1811 jasně signalizuje, že ten byl realizován v době, kdy ještě zcela nebyla slehlá výplň už nefunkčního příkopu. Na opačné straně sondy se nacházející hrob staré ženy 3/95-1813 byl hrobem vampýra a zřejmě ležel na samém JV okraji kostelního pohřebiště. Výraznější nálezy nebyly v hrobech objeveny. Povelkomoravskému období lze přiřadit především kamenný základ, jenž byl zahlouben do výplně příkopu č. I a zkoumán v SZ rohu sondy. Jeho prozkoumaná délka činila 3 m, nicméně je zřejmé, že pokračoval oboustranně, tj. k jihu i severu, mimo plochu sondy 9/95, tedy rovnoběžně

s její delší západní stranou. Pravděpodobně současně se základem byly dvě řady výrazných stop po vsazovaných kůlech (B/A, B, C/A, B, D/A, B) táhnoucí se v délce 13,5 m v podélné ose sondou, stejně jako dva příčné, mírně skosené kamenné základy vytvářející na severní a jižní straně uzávěry. Délka stavby s kůly tak činila 18 m. Vzhledem ke stratigrafické situaci v SZ rohu sondy lze předpokládanou kamennou stavbu začlenit do doby mezi zánik Velké Moravy a 13. století. Mimo její rámec byla odkryta podstatná část středověké zemnice (obj. VI/96) a části recentních sklepů.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Nový svět, nároží ulic Mojžířovy a Konstantinovy, parcela č. 591, záchranný výzkum při stavbě rodinného domku (Galova).

Výzkum byl realizován asi 200 m západně od NKP-Památníku VM. Po odkryvu stavební suti bylo na ploše 5 x 7 m zachyceno už jen šetřkopískové podloží, ve kterém se jevily nepříliš zřetelné kúlové jámy, přičemž stejně tak patrná byla i dna dvou nevelkých sídlištních objektů. Jejich výplň obsahovala několik částí středohradištní keramiky a nečetné kosti zvířat. Je zřejmé, že objekty byly z větší části zničeny už při strhávání ornice v době před výstavbou nejstarších domků.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, nároží ul. Velkomoravské a Velehradské, parcela č. 130/15, záchranný výzkum při stavbě rodinného domku (Křiva)

Výzkum byl realizován asi 150 m SSV od NKP-Památníku VM, a to formou čtyř paralelních řezů o rozměrech 1,5 x 10 – 12 m. Bezprostředně po odkryvu stavební suti se objevilo jílovito-písčité podloží a v něm výrazné stopy po silných kůlech a spodní části plyných sídlištních objektů. Jejich výplň obsahovala typickou středohradištní keramiku. Ornice, resp. horní partie sídlištních objektů, popř. vrstev, byly zřejmě strženy před výstavbou nejstarších domků.

Staré Město, niva, poloha Špílov, průmyslová zóna, parcela č. 2533, záchranný výzkum při výstavbě areálu firmy AGAMA

Výzkum byl realizován formou dvou paralelních sond o rozměrech 1,0 x 10 m východně od staré výpadekové silnice I/55 ve směru na Zlín. Předměty či objekty archeologické povahy nebyly zjištěny. Po stránce geologické byly pod ornici zachyceny šedé až šedomodré jílovité vrstvy naznačující někdejší silně podmáčené prostředí těchto míst, která už leží v nivě řeky Moravy, ovšem v těsné blízkosti konce severní ostrožny.

1996

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 141/1, 155/1, 155/2, 154, 153/2, 153/3, sonda 10/96, 15 x 5 m (75 m²), záchranný předstihový výzkum mezi halou a ul. Jezuitskou

Sonda byla orientována ve směru SSZ-JJV, rovnoběžně se sondou 9/95, východně od ní, asi 70 m JV od NKP-Památníku VM. V nadloží byly opět zjištěny recentní navážky, dále vrstvy pozdně až vrcholně středověké a povodňové a také 15 až 35 cm mocná velkomoravská sídlištní vrstva ležící bezprostředně na jílovito-písčitém podloží. Osídlení z 11. a 12. století nebylo objeveno. Zřejmě nejstarší stopu po osídlení těchto míst představovala plytká jáma s částmi dvou nádob patřících pravděpodobně kultuře s moravskou malovanou keramikou (VI/96). Osídlení náležející střední době hradištní představují kromě uvedené kulturní vrstvy ještě spodní části 6 sídlištních objektů (I/96-V/96 a VII/96) a výrazný příkop. V jeho případě jde o pokračování příkopu č. I v pojetí V. Hrubého, námi odkrývaného např. v r. 1994. Na jeho výplni byl realizován objekt I/96. Jiný sídlištní objekt II/96 byl naopak porušen kostrovým pohřbem 2/96-1817. Jako významná se dále jeví situace, kdy do výplně polozhloubeného obydlí s velkou pecí umístěnou mimo její rámeček (V/96) byl zahlouben hrob 4/96-1819, přičemž i samotná pec byla ještě porušena rozměrnou hruškovitou obilnicí (IV/96). Všechny subjekty patří do středohradištního období. Pravděpodobně do jeho mladší fáze patří i všechny na ploše sondy 10/96 odkryté kostrové hroby 1/96-1816 až 6/96-1821. Výraznější nálezy ovšem neobsahovaly. Povelkomoravskému období lze přiřadit především mohutný kamenný základ táhnoucí se v podélné ose ve směru SSZ-JJV podél západní stěny sondy 10/96 a oboustranně pokračující mimo její rámeček. S velkou pravděpodobností jde o pantan k základu zkoumanému v sondě 9/95 patřícímu do období ohraničeného zánikem Velké Moravy a 13. stoletím. Oba základy byly od sebe vzdáleny 7 m, což zároveň představuje i šířku značně rozměrné stavby. Dále se na ploše sondy už v rámci středověké kulturní vrstvy objevily dva 10,5 m, resp. 12 m dlouhé žlaby provázené hlubokými jámami se vsázanými dubovými kůly, jež narušily jak starší sídlištní velkomoravské objekty, tak i kostrové hroby.

Staré Město, jižní ostrožna, naleziště Na Špitálkách, ul. Na Vyhliďce, parcela č. 1164, záchranný výzkum při dostavbě rodinného domku, resp. keramické dílny

Výzkum byl realizován v JZ části Starého Města, asi 150 m VSV od NKP-Špitálky, základů velkomoravského kostela. V základové rýze přístavby došlo v písčitém podloží k odkryvu jednoho

kostrového hrobu 7/96-1822. Ačkoliv u něj nebyly objeveny žádné datovatelné nálezy. Lze jej s velkou pravděpodobností přiřadit k období Velké Moravy, stejně jako tomu bylo v případě hrobů a sídlištních objektů už dříve objevených v blízkém okolí (Hrubý 1965, 67).

Staré Město, niva, naleziště Špilov, průmyslová zóna, parcela č. 6065/14, záchranný výzkum při výstavbě autosalonu VENTURINI

Výzkum byl realizován formou tří paralelních sond o rozměrech 1,5 x 10 m východně od staré výpovědní silnice I/55 ve směru od Starého Města na Zlín. Žádné nálezy archeologické povahy nebyly zjištěny. Podle geologického a palinologického rozboru provedeného P. Havlíčkem a V. Jankovskou zde existovalo silně podmačené prostředí s doklady existence stojaté vody. Nelze dokonce vyloučit ani možnost, že až v těchto místech v hluboké minulosti meandrovala řeka Morava. Podobně jako v případě sousedního pozemku firmy AGAMA nebyla ani plocha v místech autosalonu vhodná k zakládání sídel trvalejšího rázu.

1997

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 153/2, 153/3 a 152/1, sonda 11/97, 10 x 5 m, (50 m²), záchranný předstihový výzkum mezi halou a ul. Jezuitskou

Sonda byla realizována v těsné návaznosti na sondu 10/96, přibližně 90 m JV od NKP-Památníku VM. Celá plocha sondy byla výrazně dotčena hlubokými zásahy i sídlištními objekty (I a II/97) z období vrcholného a pozdního středověku, jež do značné míry porušily jak vrstvu, tak i případné objekty z doby Velké Moravy. Zachovaly se po nich jen keramické nálezy v druhotném uložení. Kostrové hroby ani stopy po nich zde nebyly zachyceny. Zmíněné středověké objekty náležející 13. a 14. století lze charakterizovat jako keramické dílny, neboť se v nich našly dvě rozměrné pece, které provázela rozsáhlá střepoviště. Také v sondě 11/97 bylo odkryto pokračování mohutného kamenného základu, který sem zasahoval ze severněji se nacházející plochy sondy 10/96. Celý průběh výzkumu velmi negativně zasáhla povodeň ze začátku července, v důsledku které byla plocha sondy až do konce září zaplavena.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, ul. V. Hrubého, Na Hradbách, Jezuitská, záchranný archeologický výzkum při budování telefonní sítě SPT Telecom

První fáze výzkumu byla realizována asi 50-70 m SZ od NKP-Památníku VM, kde výkopy

vedené po obou stranách ulic V. Hrubého a Na Hradbách porušily a z větší části zničily pět kostrových hrobů (ač písemně a s předstihem upozorněna na velmi pravděpodobný výskyt archeologických nálezů, neoznámila provádějící organizace zahájení výkopových prací). V ul. V. Hrubého šlo o hrob I/97-1823, k němuž se s velkou pravděpodobností váže nález pásových nožních pout, dále hrob 3/97-1825 a 4/97-1826, v ul. Na Hradbách pak hroby 2/97-1824 a 5/97-1827. Pro všechny bylo charakteristické jejich velmi plytké zahloubení vůči okolnímu terénu (20-45 cm). Mezi nálezy se objevila stříbrná náušnice, součásti lýtkových řemínků a nože.

Druhá fáze byla realizována JZ až JV od Památníku VM v ul. Jezuitská, kde po jejích obou stranách byly na úrovni – 140 cm porušeny až 40 cm mocné středohradištní sídlištní vrstvy a nad nimi se nacházející vrstvy středověké. Na střetu ul. Jezuitské a A. Zelnítky výkop pro telefonní vedení zachytil v hloubce – 145 až – 250 cm zánikové vrstvy jednoho z příkopů (I. nebo II.?) směřujícího do těchto míst z VSV se rozkládajících poloh Dvorek a Rudý dům. Existence pokračování velkomoravského kostelního pohřebiště zde nebyla zaznamenána.

Staré Město, niva, naleziště Na Dědině, poloha Hřbitov, průzkum zdíva kostela sv. Michala (NKP), parcela č. 353 a karneru-kaple sv. Jana Křtitele, parcela č. 352

Průzkum byl realizován v JV části Starého Města a vyplynul ze snahy města Staré Město odvlhčit obě památkově chráněné stavby. V důsledku toho došlo k částečnému odstranění omítek a u karneru-kaple i k výkopu obvodové rýhy hluboké 100 cm. Práce však byly v důsledku povodní v červenci 1997 přerušeny, neboť sklepení karneru-kaple bylo zaplaveno. Kostel sv. Michala bezprostředně zaplaven nebyl, ale v důsledku působení spodní vody byla narušena jeho statika. Naše práce se proto v případě kostela sv. Michala omezily na průzkum zdíva, při kterém byly zdokumentovány polohy cihel římské proveniencie a také jeho celkový charakter. V souvislosti s karnerem-kaplí byla vedena sonda do báze jejího sklepení, při kterém bylo zachyceno jen písčité podloží, dále dokumentováno zdívo, a to jak v nadzemní části, tak i základové. Při průzkumu interiéru byly pod okny a v nárožích objeveny červenou barvou realizované části konsekračních křížů, jež se nacházely na původní (nejstarší) vrstvě bíle malované omítky. Další práce byly realizovány v roce 1998 v souvislosti s celkovou rekonstrukcí obou staveb.

Modrá u Velehradu, naleziště Na Dílech (U Božího syna), parcely č. 645/2 a 646, záchranný archeologický výzkum před stavbou rodinného domku

Výzkum byl realizován asi 60 m západně od základů NKP-Modrá u Velehradu, velkomoravský kostel. Metodou plošného odkryvu byly skutečně dvě na sebe navazující sondy, orientované ve směru S-J, každá o rozměrech 3 x 10 m. V severní části A bylo na úrovni - 65 cm odkryto ústí hrubokovité obilní jámy, která byla hluboká 205 cm. Její výplň obsahovala zvířecí kosti, kameny a keramické zlomky středohradištního stáří. V jižní části B byly zachyceny výrazné stopy pravěkého osídlení patřící zejména do starší doby železné a snad i do období laténského. V nálezech se objevila mj. i celá mísa s vlešťovanou výzdobou a částí tzv. braubašských mís.

Modrá u Velehradu, naleziště Na Dílech (U Božího syna), parcela č. 641/2, záchranný archeologický výzkum před stavbou hypotetické podoby nadzemní části kostela sv. Jana

Výzkum byl realizován asi 15 m SV od základů kostela NKP Modrá u Velehradu, velkomoravský kostel, v místech budoucí novostavby a měl charakter plošného odkryvu. Ani při odstraňování drnu, ani při následném snižování úrovně až do úrovně – 70 cm nebyl zjištěn žádný předmět či objekt archeologické povahy, pouze sterilní hlína.

1998

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 152/1 a 152/2, sonda 12A/98, 12 x 6 m (72 m²), záchranný předstihový výzkum mezi halou a ul. Jezuitskou

Sonda 12A/98 byla realizována s cílem plynulého navázání na sondy 9/95 a 11/97, a to ve směru od JV, takže byla orientována ve směru Z-V a nacházela se těsně u silnice v ul. Jezuitská, asi 100 m JV od NKP-Památníku VM. V nadloží se opakoval profil s recentními navážkami, vrstvami pozdně a vrcholně středověkými a situací do značné míry narušenou novodobými cihlovými zdmi. Nad jilovito-písčitém podložím byla zachycena cca 30 cm mocná velkomoravská sídlištní vrstva. V podloží bylo prozkoumáno 7 sídlištních středohradištních objektů (I, II, IV, IX, XII-XIV/98) a 8 objektů středověkých (III, V-VIII, X, XI, XV/98), místy v superpozicích nebo se vzájemně porušujících. V jednom z nejstarších objektů (XIII/98) byly zjištěny stopy po kovolitectví v podobě natavenin neželezných kovů na keramice a tyglících a také lité bronzové kování avarsko-slovanského stylu datovatelné do 8. století. Objekt č. III/98 byl vlastně spodní částí hrnčířské pece i s předpeční jámou. V peci, na vyvýšeném středovém roštu, se zachovala značná část vsázky v podobě více než deseti hrnců v poloze dnem vzhůru, celkový počet keramických zlomků pak přesáhl číslo 3000 kusů. Toto pracoviště hrnčíře lze datovat na přelom 13. a 14. století (Galuska v tisku) Výrazné stopy po výrobě

středověké keramiky pocházejí i z objektu VI/98. Středem sondy 12A/98 procházelo pokračování kamenného základu (viz r. 1996 a 1997), který byl však v JJV stěně sondy ukončen příčnou kamennou zdí. Tento podélný základ měl zde ovšem v porovnání s jeho částí odkryvanou v sondě II/97 poněkud jiný vzhled, neboť místy, zejména však v horních partiích, se v něm objevovaly už i cihly. Nelze proto vyloučit, že se jednalo o pozdější přístavbu, tedy o jeho mladší fázi. SV část sondy 12A/98 byla značně porušena pozdně středověkými a recentními zásahy (cihlovými a cihlovo-kamennými základy, sklepy, odpadními jámami), takže případný velkomoravský horizont zde byl s velkou pravděpodobností zničen.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, parcely č. 138, 143 a plocha mezi nimi a ul. Velehradskou, sonda 12B/98, 18 x 12,5 (225 m²), záchranný předstihový výzkum, obr. 3:2,3

Záchranný výzkum vyvolaný plánovanou výstavbou nového kostela sv. Ducha byl realizován asi 120 m východně od NKP-Památníku VM, v bezprostřední návaznosti na sondu 6/92. Postupným odebíráním mocného souvrství začínajícího 17. stoletím a končícího dobou Velké Moravy bylo na úrovni – 240 cm dosaženo jílovitého podloží. Jeho úroveň se svažovala ve směru od západu k východu. Zatímco v západní polovině sondy ještě nad podložím existovaly hlinitopísčité vrstvy se středohradištními nálezy, ve východní polovině sondy až na úroveň podloží ležely jen šedočerné vrstvy s nálezy z období středověku. Přibližně od západu k východu také procházelo sondou 12B/98 příkopovité zahloubení, jež se ve východní polovině stávalo stále plytším a užším. Jeho výplň tvořil výhradně středohradištní keramický materiál a ojedinele drobné železné předměty. S velkou pravděpodobností jde o příkop II. V. Hrubého, který byl námi zkoumán také v sondě 6/92 a jehož pokračování se předpokládá také v zahradě Rudého domu. Ve střední části sondy 12B/98 se tento příkop křížil s jiným, na něj kolmým, také značně plytkým příkopem vedoucím přibližně od SSZ k JJV. Ten byl vyplněn výhradně vrstvami se středověkým materiálem, je tedy mladší. Asi 1 až 1,5 m západně od jeho okraje byla v podloží zachycena řada kúlových jam, realizovaných do vrstev se středohradištním materiálem. Je zřejmé, že tyto kúly se středověkým příkopem nějak souvisely (lávká?). V západní třetině sondy 12B/98 byl odkryt 10 m dlouhý cihlovokamenný základ široký 1,1 m, táhnoucí se přibližně ve směru SSZ-JJV. Odkryta byla i jeho nároží a části na něj kolmých základů směřující na ZJZ, kde na ploše sondy 6/92 navázaly na základy portálového vzhledu, už dříve tam odkryté.

Staré Město, niva, naleziště Na Dědině, poloha Hřbitov, parcela č. 353, záchranný výzkum v interiéru kostela sv. Michala (NKP)

Po propadu podlahy a utržení chóru kostela sv. Michala v důsledku povodní v r. 1997 byl odkryt celý jeho interiéru s cílem zpevnit novou kostelní podlahu železobetonovou deskou. Archeologický výzkum se omezil na severní část kněžiště (sonda 1), kde se nacházel blok původní zeminy s celým profilem a maltovou podlahou a na revizní odkryv základu předrománské rotundy probíhající pod rozhraním kněžiště a lodi sálového kostela (sondy 2, 3, 4). Výběr míst byl určen na základě skutečnosti, že převážná část interiéru kostela byla už v r. 1962 prozkoumána V. Hrubým (1967, 47-74). V sondě 1, v místě Hrubým ponechaného kontrolního bloku, byla objevena litá maltová podlahy na kamenném štětu smíchaném s úlomky římských cihel a pod ní souvrství 6 vrstev s nálezy z doby bronzové a středohradištní. V místě narušení lité podlahy byl odkryt kostrový hrob, původně uložený v dřevěné deskové rakvi, označený v návaznosti na číselnou řadu hrobů u kostela sv. Michala jako 82. V sondách 2-4 byl odkryt kamenný základ rotundy a místy až 5 vrstev nadzemního zdiva. Na vnitřní straně zdiva se objevily útržky jedné až dvou vrstev omítkových malt. Zatímco základy rotundy obsahovaly jen kamennou stavební surovinu, římské cihly byly součástí až mladší sálové stavby ze 13. století. Pilíře vítězného oblouku tohoto kostela stály bezprostředně na zdivu starší rotundy. Část základu rotundy (sonda 3) a vnější strany stěny kněžiště stávajícího kostela sv. Michala se dvěma římskými cihlami byla ve spolupráci Památkového ústavu Brno a Městského úřadu ve Starém Městě upravena a ponechána k veřejné prezentaci.

Staré Město, niva, ul. Klukova č. p. 830, parcela č. 44/1 a 2753, dříve zahrada, dnes zděný objekt, záchranný výzkum při stavbě květinářství

Při ohledávání základových rýh novostavby, asi 220 m severně od NKP-kostela sv. Michala, byla v hloubce 105 cm zachycena a prozkoumána část topeniště kruhové pece o průměru cca 120 cm. Čelušeň se odkrýt nepodařilo, avšak prozkoumán byl sopouch vyúsťující asi 20 cm vně propáleného obvodu pece. Objev provázely nepočtené nálezy keramických zlomků středohradištní produkce, takže jej lze datovat do 9. století.

Staré Město, niva, Luční čtvrť a ul. Luční, budování technických liniových staveb ve čtvrti téměř úplně zničené v důsledku povodní v r. 1997

Na rozhraní Luční čtvrti a ul. Luční, asi 200 m VSV od NKP Památníku VM, byl při bagrování zdokumentován výrazný profil zasahující do hloubky 3,5 m. V jeho rámci byly rozpoznány stopy po

výrazné vodoteči vyplněné jílovitými naplaveninami modrošedé barvy, které překryly vrstvy převážně novověkých navážek včetně stavebních destrukcí. Je pravděpodobné, že jde o přirozenou vodoteč, jež souvisela s opevněním středověkého Veligradu a která byla také využita při stavbě vodního mlýna v poloze Dvorek.

Staré Město, niva, Luční čtvrť, poloha Za Lužů, archeologické průzkumy při stavbě nových tzv. povodňových rodinných domů

Luční čtvrť byla původně tvořena volným prostranstvím s centrální parcelou č. 71, okolo které byla soustředěna stará zástavba. Ta byla z větší části zničena povodní v r. 1997. Nová zástavba rodinných domků původní členění už nerespektuje, naopak zde postupně vzniká křižující se uliční systém. Námi ohledávány a následně prozkoumávány v tomto roce byly např. novostavby na parcelách č. 71/19, 71/26, 6234 a 6235, 71/12 a 6221 a další. Zatímco na východněji položených parcelách v rámci Luční čtvrti odhalil průzkum profilů existenci dlouhodobě stojící vody a její víceméně jednorázové zasypání demoličním a komunálním odpadem, východněji položené parcely měly od úrovně – 0,7 až – 1,0 m jílovito-písčité podloží. Nad ním se nacházely recentní vrstvy a navážky. Je pravděpodobné, že tu příliš dobré podmínky pro zakládání sídel trvalejšího rázu asi neexistovaly, neboť se zde zřejmě nacházel podmačený terén.

1999

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Stodůlky, Alšova ul., staveb. parcely č. 3142/7 a 5212, záchranný archeologický výzkum při stavbě rodinného domu (Kejř)

Výzkum byl realizován asi 270 m severně od NKP-Památníku VM. Při ohledávání a začišťování základových rýh rodinného domu byly rozpoznány záscopy dvou hrobových jam a následně odkryt jeden téměř celý hrob 1/99-1828 s nožem a druhý z větší části zničený hrob 2/99-1829 bez nálezů.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Stodůlky, Alšova ul., parcela č. 2350-bytový dům, záchranný archeologický výzkum při stavbě domu v r. 1985

Výzkum proběhl už v roce 1985, a to asi 290 m severně od NKP-Památníku VM. Při ohledávání hlubokých základových rýh bytového domu byly v písčitém podloží zajištěny víceméně dochované zbytky tří kostrových hrobů. Ve dvou případech šlo jen o části dlouhých kostí, zbývající skelet byl téměř kompletní. Provázele je drobné nálezy z období Velké Moravy. Protože nedošlo k jejich bez-

prostřednímu evidování, byly tyto hroby zpětně označeny jako 1/85-1830 až 3/85-1832.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek, plocha bývalé uličky na parcele č. 4546/5, sonda 13/99, 5 x 21 m (105 m²) záchranný předstihový výzkum, obr. 3:1, obr. 4:2

Sonda 13/99 byla realizována v těsné návaznosti na sondy 7/93 (od S) a 8/94 (od V), asi 100 m východně od NKP-Památníku VM. Postupným snižováním úrovně byly odstraněny recentní navážky, vrstvy z období novověku a pozdního středověku, tři povodňové vrstvy a vrstva vrcholně středověká. Tato vrstva byla na své bázi v některých místech oddělena vrstvičkou cihlovo-kamenné destrukce od sídlištní vrstvy velkomoravské. Horní část středohradištní sídlištní vrstvy obsahovala typologicky mladší keramickou produkci. Do této vrstvy byl vsazen dubový kůl, jehož datace byla stanovena na základě dendrochronologické analýzy provedené J. Dvorskou na pracovišti v Mikulčicích k roku 975. Jde o první dendrodatum pořízené v rámci Starého Města. V severní části sondy 13/99 byl prozkoumán profil příkopu zasahujícího sem ze sondy 8/94 a dále pokračujícího na plochu sondy 9/95. Šlo o předvelkomoravský a velkomoravský příkop č. II. Na jeho výplni byly zachyceny čtyři sídlištní objekty I – IV/99 středohradištního stáří, byl do něj zahlouben dřevěný dubový kůl, druhý v pořadí v rámci sondy. Jižně od hrany příkopu č. II téměř vymizela středohradištní sídlištní vrstva, podloží se z tvrdého žlutého písku změnilo na šedoběžový jíl. Do něj byly vhloubeny hrobové jámy hrobů 3/99-1833, 8/99-1838 a 9/99-1839. V případě posledního se jednalo o dětský dvojhrob na márách, jenž obsahoval skleněné gombíky. Je pravděpodobné, že šlo o okrajové hroby kostelního pohřebiště Na Valách ve VJV směru. Nejjižnější část sondy 13/99 vyplňoval obdélníkovitý polozahloubený sídlištní objekt V/99 s velkým množstvím zejména keramických nálezů a zvířecích kostí datovatelný do středohradištního období.

Staré Město, niva, náměstí Hrdinů, stavební parcely č. 179/1 (Pavlica) a 178/2 (Chlachula), záchranný výzkum při stavbě rodinných domků, obr. 5:2

Výzkum byl realizován asi 250 m JJV od NKP-Památníku VM. Při kopání sklepních prostor na východněji položené parcele 178/2 byly zjištěny silné vrstvy z období vrcholného středověku až novověku, včetně tří až čtyř vrstviček povodňových náplav. Zachyceno bylo i zahloubené středověké obydlí provázené hnojištěm, jež na úrovni – 140 až – 150 cm výrazně porušilo středohradištní sídlištní objekt. Na parcele 179/1, v její západní polovině, u samé stěny sousedního domu, byly v základové rýze zachyceny zbytky porušeného kostrového hrobu. Následně byly prozkoumány ještě další čtyři

více či méně narušené hroby z období Velké Moravy provázené nálezy včetně náušnic, věderka a nožíků. V průběžném pořadí šlo o hroby 4/99-1834 až 7/99-1837 a 10/99-1940, jež snad jsou součástí nějakého menšího dosud neznámého pohřebiště, které zřejmě pokračuje pod zástavbu směrem na západ.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, nároží ul. Altěře, stavební parcela č. 134/1 a 134/2, záchranný výzkum před stavbou rodinného domku (dříve Kupčo, dnes Pochylý)

Výzkum měl formu plošného odkryvu a byl realizován 60 až 70 m SV od NKP-Památníku VM. Ve zjišťovací sondě byla zachycena hrana výrazného příkopovitého zahloubení táhnoucího se přibližně ve směru Z-V. Jeho spodní vrstvy, tvořené střídajícím se pískem, šterkem a jílem, obsahovaly ojedinělé zlomky středohradištní keramiky a části lidských kostí, včetně úlomků lebek. Nad nimi se nacházející hnědé až šedé hlíny zase obsahovaly kosti zvířat a nepočetnou středověkou keramiku. Části lidských skeletů pocházejí z kostelního pohřebiště porušeného výkopem mlýnského náhonu (?) nebo příkopu souvisejícího s opevněním středověkého Veligradu (?), popř. sem mohly být dotransportovány i vodou tamní přirozené vodoteče (?). Průběh vzpomenuť opevnění je dodnes sledovatelný v zahradách domů severní části Svatovítské ulice, průběh předmětné vodoteče je zachycen např. ještě na katastrální mapě z r. 1827. Také my jsme jej objevili v jižní části Luční čtvrtě v roce 1998.

Staré Město, niva, naleziště Na Dědině, ul. Hradištská, stavební parcela č. 6/1 a na ploše před ní záchranný výzkum při technických výkopech před domem (Paľa), SVS od kostela sv. Michala

Výzkum byl realizován asi 120 m SV od NKP – kostela sv. Michala. Při průzkumu tří technických rýh vedených ve směru S-J, tj. kolmo na hlavní silnici, byla na úrovni – 20 až – 40 cm zachycena výrazná až 40 cm mocná středohradištní kulturní vrstva. Charakterizovala ji sytá černá barva a mazlavá konzistence, nálezově pak především typický keramický materiál. Do podloží z ní asi na třech místech zasahovaly nehluboké jámy, zřejmě spodní části sídlištních objektů.

Staré Město, niva, Za Hřbitovem, ul. Sées, průzkumy novostaveb, jižní okraj Starého Města západně od kostela sv. Michala

Průzkumy probíhaly a vlastně probíhají ZJZ od NKP-kostela sv. Michala průběžně dodnes. Ulice Sées začala být budována od poloviny 90. let 20. století po obou stranách někdejšího mlýnského

náhonu, který je zde v současnosti sveden do potrubí. Při průzkumech novostaveb na jižní straně ulice, zejména po začistění výkopů pro sklepy bylo po celé její délce zaznamenáno příkopovité, na průřezu vanovité zahloubení, vyplněné tmavě šedou hlínou, v níž se objevily keramické zlomky středohradištního i vrcholně středověkého stáří. Toto zahloubení se táhne ve směru VSV-ZJZ směrem od hřbitova ke vtoku potoka Salaška do slepého ramene řeky Moravy v místech železničního přejezdu. Je pravděpodobné, že jde o vodoteč označovanou ve středověkých pramenech jako Vlása. Zdá se být také zřejmé, že k jejímu využívání mohlo docházet už přinejmenším od 9. století, a to jako přirozeného opevnění, popř. i jako protipovodňové ochrany. Průběh vodoteče byl archeologicky zachycen např. na parcelách č. 2584, 2870, 2556 či 2572.

2000

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Kopánky, poloha Na Čtvrkách, parcela č. 340/272, záchranný výzkum na staveništi Ústavu sociální péče pro dospělá, obr. 4 : 1

Výzkum byl realizován na západním okraji Starého Města, na svažitém terénu nad potokem Salaška, západně od silnice I/55, nedaleko od průběhu tzv. vnějšího velkomoravského opevnění Starého Města. Ačkoliv byl na značné ploše staveniště skryt povrch až na úroveň tvrdého písčitého podloží a místy i výrazně níže, nedošlo k objevu žádného objektu archeologické povahy. Zachycena však byla úroveň původního povrchu svahu. Ten se z návrší Kopánky, tedy na severní straně jižní ostrožny, svažoval k Salašce výrazně prudčeji, než je tomu dnes.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek-mlýn, parcela č. 137, sonda 14/00, 21 x 15 m (315 m²), záchranný výzkum před výstavbou kostela sv. Duchy, na prostranství bývalého mlýna, obr. 4 : 3, obr. 6 : 3

Sonda 14/00 byla realizována asi 60 m východně od NKP-Památníku VM, v těsné blízkosti východního ramena křížového barokního sklepa, na ploše někdejšího mlýna. Volně přitom navazovala na sondy 1/88 a 2/89 (Galuška 1997, 3-83). Po odebrání recentních vrstev bagrem bylo postupně preparováno souvrství z období středověku a následně pak i výrazná sídlištní vrstva středohradištní. Přitom byl zaznamenán značný sklon úrovně této vrstvy a následně i jílovito-písčitého podloží ve směru od SZ k JV, resp. od západu k východu. Právě v nejnižší se nacházející jižní části sondy 14/00 byl odkryt příkop č. II táhnoucí se ve směru ZJZ-VSV. Asi 1 m od jeho severního okraje se paralelně táhl palisádový žlab. Výplň příkopu č. II i palisádového žlabu překrývala sídlištní vrstva z 9.

století. Do této vrstvy byly zahlabovány hrobové jámy, do nichž byly ukládány pohřby vybavené předměty z mladšího až pozdního velkomoravského horizontu, zejména pak náušnicemi, gombíky a korály, dále ostruhami a noži. Šlo o hroby I/00-1841 až 39/00-1888. Nechyběly mezi nimi ani takové, jež jsou označovány jako hroby vampýrů. V jednom z nich se poprvé ve sledované desetileté éře výzkumů objevila keramická nádoba. Sídlištní vrstva z 9. století překryla i výplně tří sídlištních objektů s otopnými zařízeními (I-III/00), přičemž do nich byly ještě zahlabeny některé z pozdně velkomoravských kostrových hrobů. Jeden sídlištní objekt (IV/00) a jeden kostrový hrob (14/00-1863) byly zahlabeny i do příkopu č. II. Právě tento hrob patřil v rámci zkoumané plochy k nejstarším, protože byl realizován do spodní zánikové vrstvy příkopu a teprve potom se na jeho zasypu vytvořila mladší velkomoravská zániková vrstva (obr. 4 : 3). Teprve do ní pak byla uložena převážná většina ostatních pohřbů. Ze stratigrafických pozorování je zřejmé, že nejstaršími subjekty v sondě 14/00 jsou příkop s palisádou a tři sídlištní objekty. Chronologicky pak následuje 40 až 50 cm mocná sídlištní vrstva a nakonec, časově poslední, od kostela sem postupně zasahující mladší až nejmladší hroby rozsáhlého pohřebiště Na Valách. Období středověké je zastoupeno především sídlištní vrstvou ze 13. až 15. století a cihlovo-kamenným základem táhnoucím se od J k S s mírnou odchylkou k západu. Jde o součást rozsáhlé stavby zkoumané námi na plochách sond z let 1992, 1993 a 1998.

Staré Město, niva, poloha Zahrady (Louky), parcela č. 6068, geosondážní a archeologický průzkum plochy areálu obchodního centra INTERSPAR

Průzkum byl realizován na ploše cca 200 x 150 m nacházející se mezi východním okrajem Starého Města a novou komunikací ve směru od Uh. Hradiště na Zlín, západně od plavebního (Bařova) kanálu. Celkem bylo uskutečněno 310 ražených a vrtaných sond zasahujících do úrovně – 150 cm s cílem zachytit podloží, resp. stopy po osídlení. Protože k tomu nedošlo – zachyceny byly jen recentní navážky a říční náplavy – bylo od plošného odkryvu upuštěno. Případné níže položené objekty archeologické povahy se už nacházely mimo ohrožení stavbou obchodního centra a také pod úrovní spodní vody, tudíž je zkoumat nebylo nutné a ani možné.

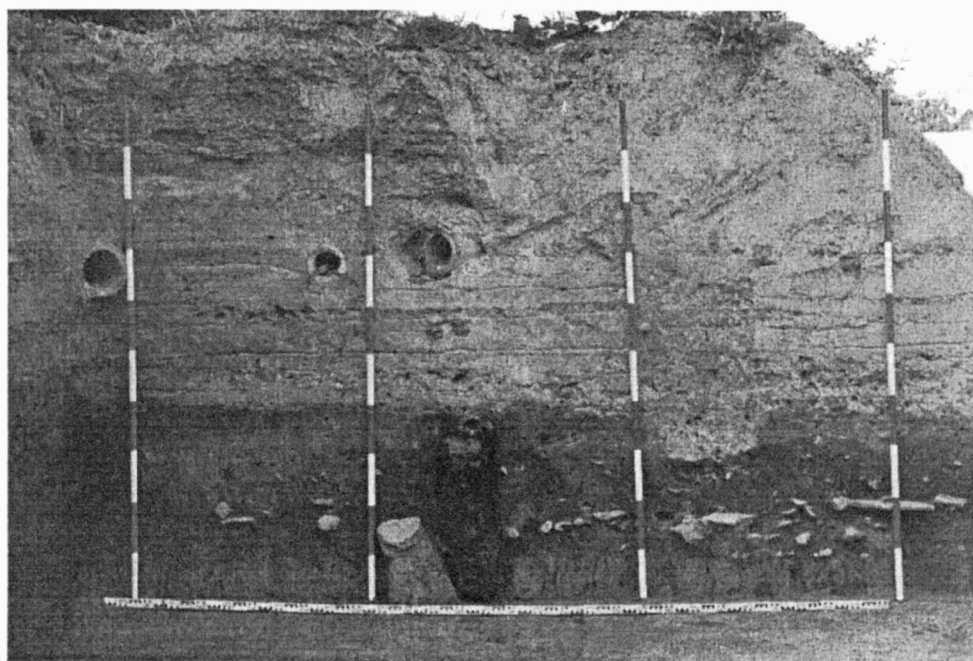
2001

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, nároží ul. V. Hrubého a Na Hradbách, parcely č. 560 a 567, 14 x 16 m (224 m²), záchranný archeologický výzkum před novostavbou rodinného domku (Budař)

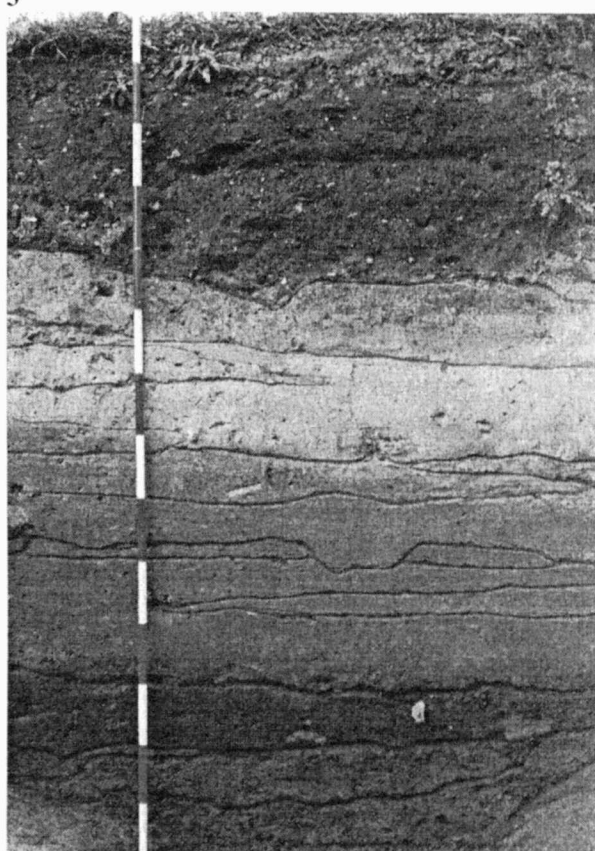
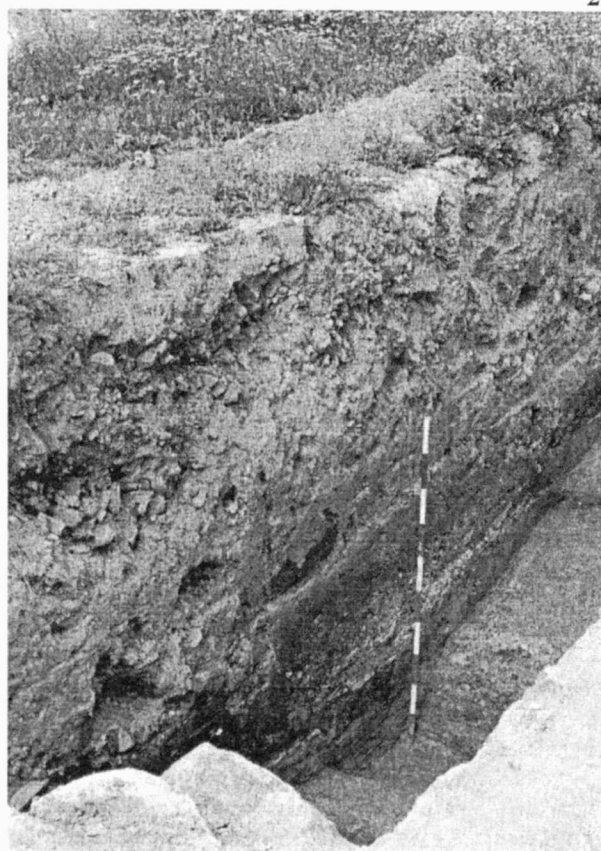
Záchranný výzkum byl realizován asi 50 m SZ od NKP-Památníku VM v těsné blízkosti plochy zkoumané ve 30. letech 20. století A. Zelnicem a námi na podzim roku 1997. Měl charakter plošného odkryvu. Jílovito-štěrkopískové podloží i se stopami po některých narušených kostrových hrobech se objevilo bezprostředně po odklizení staré domové demolice. Následně bylo na zkoumané ploše, v relativně malé hloubce, prozkoumáno 44 kostrových hrobů (1/01-1889 až 44/01-1932). Kosterný materiál se dochoval ve velmi špatném stavu, zvývednout – i pracovníky ústavu Anthropos MZM Brno – se podařilo většinou jen neúplně dlouhé kosti a rozdrčené lebky. Mezi nálezy se objevily nože, bronzové náušnice, skleněné gombíky, skleněné korály náhrdelníků, jeden hrob bojovníka s ostruhami, sekerou a nožem. Je zřejmé, že pohřebiště pokračuje jak západním, tak zřejmě i severním a východním směrem, přičemž se jedná o část kostelní nekropole Na Valách.

Staré Město, severní ostrožna, naleziště Na Valách, poloha Dvorek-mlýn, parcela č. 141, sonda 15/01, 16 x 13 m (208 m²), záchranný výzkum před výstavbou kostela sv. Ducha na prostranství bývalého mlýna, obr. 5 : 1, obr. 6 : 1, 2

Sonda 15/01 byla realizována v bezprostřední návaznosti na sondu 14/00 (východně od ní), asi 80 m východně od NKP-Památníku VM. Plocha sondy byla do značné míry poškozena hlubokými zásahy realizovanými při různých přestavbách a dostavbách mlýna. Proto se nad úrovní podloží ze sídlištní vrstvy z 9. století dochovaly jen útržky, což lze ostatně konstatovat i o vrstvě z období vrcholného středověku. Je však zřejmé, že sklon podloží od SZ k JV už nebyl tak výrazný, jak tomu bylo v sondě 14/00. V jižní části sondy 15/01 byla odkryta severní polovina příkopu č. II., který sem zasahuje od východu, resp. západu. Palisádový žlab, který na ploše sondy 14/00 příkop č. II provázel, se v sondě 15/01 od jeho hrany odklonil a stočil se severním směrem. Žlab tedy příkop dále neseledoval. Na jednom místě byl průběh žlabu porušen kostrovým hrobem 45/01-1933. Na výplni příkopu, obsahující např. obě části velkého žerňov, sekerovitě hřívny, množství keramiky atd., byly zjištěny dva sídlištní objekty s otopnými zařízeními (VI/01 a VII/01), jež lze interpretovat jako obydlí z doby Velké Moravy. Další současné objekty (I/01 až V/01), včetně obydlí, se nacházely mimo příkop. Vedle hrobu 45/01-1933 se v rámci sondy 15/01 našel už jen jeden velkomoravský kostrový hrob 46/01-1934. K období vrcholného až pozdního středověku lze přiřadit sídlištní objekty VIII/01 a IX/01 a dále části cihlovo-kamenných portálových základů, včetně příčného základu, zjištěného už na hraně sondy 14/01. Zřejmě jde o základy jedné a téže stavby, jejíž další části byly zkoumány v sondách 6/92, 7/93 a 12B/98.

1
2 3

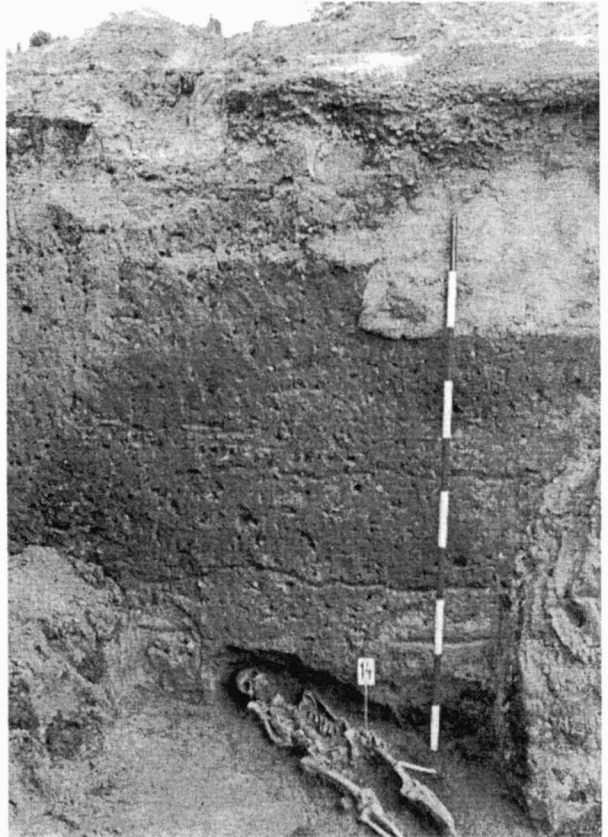
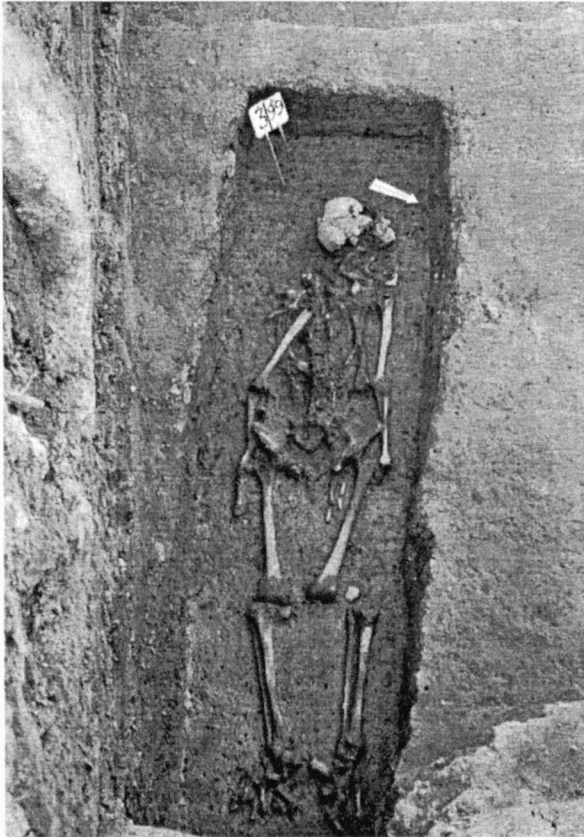
Obr. 3. Staré Město, poloha Dvorek. 1 – severní stěna-profil sondy 13/99 – ve spodní části velkomoravská kulturní vrstva s dubovým kulem datovaným k roku 975, 2 – západní profil sondy 12B/98 s částí výplně příkopu č. II, 3 – vrstvy od současnosti až po 13. století nad vodotečí v sondě 12B/98. Foto autor.

Staré Město, Dvorek site. 1 – northern wall – profile of the test-pit 13/99 – Great Moravian cultural layer and an oak stake dated to the year 975 are in the bottom part, 2 – western profile of the test-pit 12B/98 with a part of filling of the ditch No. II, 3 – layers from present to the 13th century above an extinct water stream in the test-pit 12B/98. Photograph taken by the author.

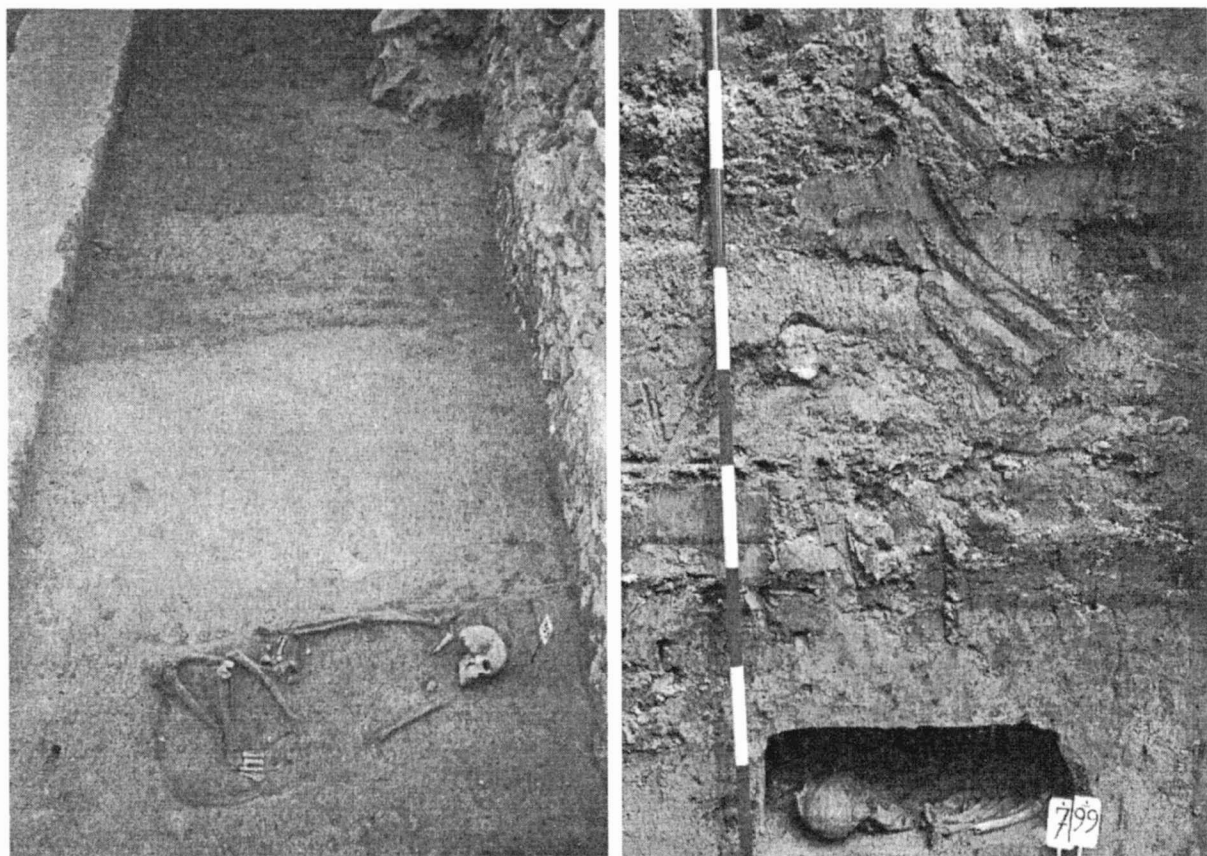

1
2 3

Obr. 4. Staré Město. 1 – poloha Kopánky, původní sklon terénu na svahu jižně od potoka Salaška, výzkum v r. 2000, 2 – poloha Dvorek, hrob 3/99 v sondě 13/99, 3 – poloha Dvorek, náleзовá situace hrobu 14/00 v sondě 14/00. Foto autor.

Staré Město. 1 – Kopánky site, original slant of the terrain on a slope south of the Salaška stream, excavation in the year 2000, 2 – Dvorek site, grave 3/99 in the test-pit 13/99, 3 – Dvorek site, finding situation of the grave 14/00 in the test-pit 14/00. Photograph taken by the author.

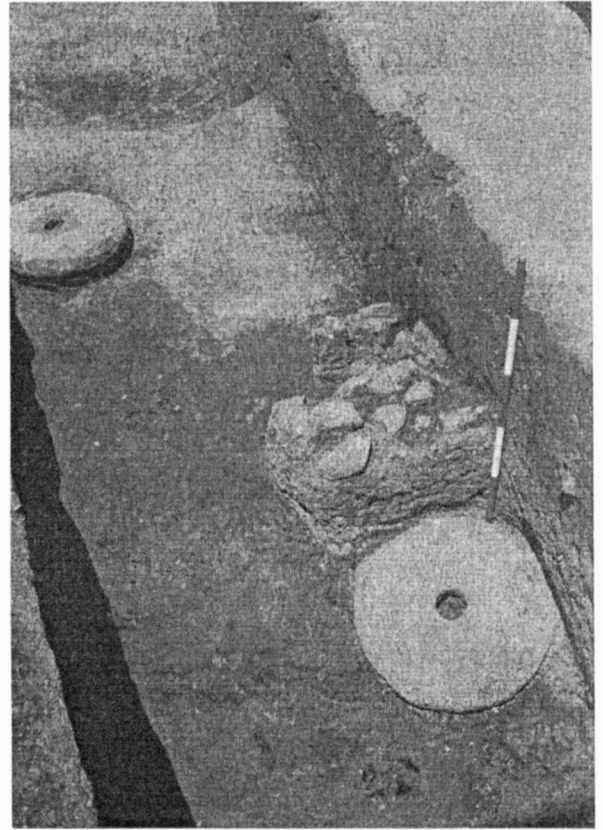

1 2
3

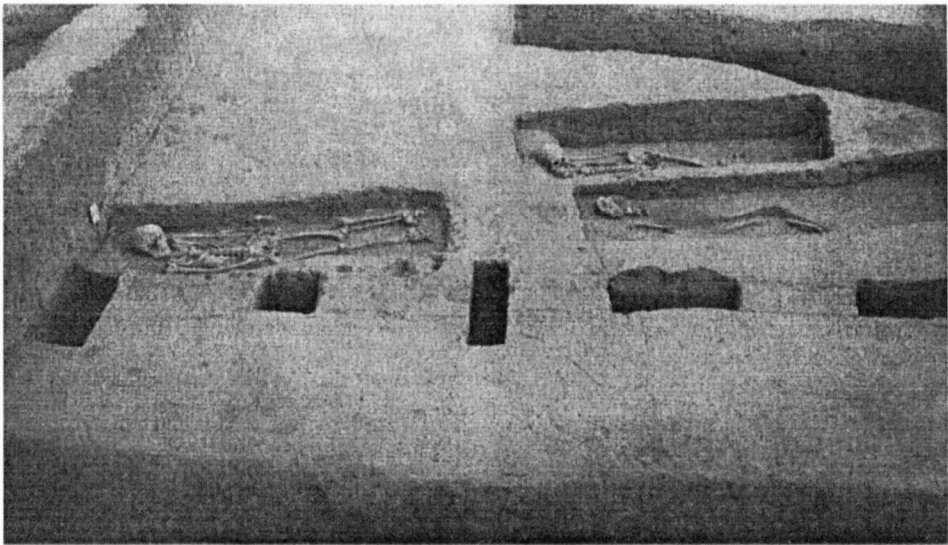

Obr. 5. Staré Město. 1 – poloha Dvorek, hrob 39/00, v pozadí zásyp příkopu č. II a palisádového žlabu, 2 – niva, nám. Hrdinů, parcela č. 179/I, nálezová situace hr. 7/99, 3 – Osvětimany, hradisko sv. Klimenta, řez vnitřním valem v r. 2001. Foto autor.

Staré Město. 1 – Dvorek site, grave 39/00, in the background filling of the ditch No. II and of a groove after stakes of palisade, 2 – flood plain, nám. Hrdinů, plot No. 179/I, finding situation of the grave 7/99, 3 - Osvětimany, ringwall of St. Climent, test-pit through the inner rampart in the year 2001. Photograph taken by the author.

1 2
3

Obr. 6. Staré Město, poloha Dvorek-mlýn. 1 – v popředí část sondy 15/01 s příkopem č. II a palisádovým žlabem, dále cihlovo-kamenný základ velké stavby, za ním plocha sondy 14/00, v pozadí vchod do barokního sklepa, 2 – řez příkopem č. II s oběma částmi velké žernovu, 3 – jižní část sondy 14/00, v popředí severní hrana příkopu č. II, dále řezy palisádovým žlabem, 3 kostrové hroby a část sídlištního objektu. Foto autor.

Staré Město, Dvorek-mlýn site. 1 – in front a part of the test-pit 15/01 with a ditch No. II and a groove after stakes of palisade, brick-stone basement of a big building, behind it an area of the test-pit 14/00, in the background an entrance into a baroque cellar, 2 – test-pit through a ditch No. II with both parts of a big grinder, 3 – southern part of the test-pit 14/00, in front the northern edge of the ditch No. II, test-pits through a groove after stakes of palisade, three skeleton burials and part of a settlement feature. Photograph taken by the author.

Staré Město, niva, poloha Zahrady (Louky), parcela č. 6068, záchranný výzkum v místech výměňkové stanice silniční komunikace ve směru od Uherského Hradiště na Zlin.

Výzkum byl realizován na samém východním okraji Starého Města, asi 100 m SV od obchodního centra INTERSPAR. Při výkopu jámy pro konstrukci výměňkové stanice byl odkryt 5 m vysoký profil, z něhož byla patrná zdejší dlouhodobá přítomnost klidné, stojaté vody. Na úrovni – 2 m byla odkryta dřevěná konstrukce z podélných, strojově opracovaných dubových trámů, zapažená vertikálními kůly. Byla zachycena v délce 5,5 m, avšak východním směrem pokračovala mimo plochu výkopu. Kolmo na tuto konstrukci, tedy od severu k jihu, vedla jiná konstrukce z desek, mající charakter koryta. Na základě dendrochronologické metody provedené Mgr. J. Dvorskou na pracovišti v Mikulčicích bylo stanoveno stáří obou konstrukcí na druhou polovinu 15. století (trámy) a na první polovinu 16. století (desky). Je pravděpodobné, že obě tvořily součást hrází rybníků, uváděných v těchto místech pro dané období i v písemných pramenech.

Staré Město, niva, naleziště Na Dědině, poloha Hřbitov, parcely č. 218 a 219/2, tři sondy 5 x 10 m (150 m²), záchranný předstihový výzkum při rozšiřování hřbitova

Výzkum byl realizován 40 až 50 m ZSZ od kostela NKP-kostela sv. Michala, v místech, která bezprostředně navazují na plochy zkoumané v 80. letech 20. století V. Hrubým a L. Galušskou (1989, 121-136) a souvisejí mj. s velkomoravskou profánní architekturou. Po odbagrování horních vrstev ornice a navážky byla odkryta vrstva ze 13. – 14. století, která zasahovala téměř až na jílovité podloží. V podloží, nacházejícím se na úrovni –130 cm, tedy níže než u kostela sv. Michala, byly zachyceny stopy po kůlech a nevýrazné jámy s několika atypickými úlomky keramiky zřejmě středohradištní stáří. Dále byla objevena spodní část chlebové pece, jež byla součástí sídlištního objektu. I jeho výplň obsahovala jak nepřilíš výrazný středohradištní keramický materiál, tak i keramiku ze 13. století. Nelze vyloučit, že na výše uvedených parcelách došlo k zachycení okraje vyvýšené duny, intenzivně osídlené v době Velké Moravy i ve středověku. O několik desítek metrů dále na západ se intenzivní středohradištní osídlení totiž opět nacházelo (Galuška 1993A, 72-73).

Osvětimany, hradisko na hoře sv. Klimenta, záchranný archeologický výzkum, obr. 5 : 3.

Výzkum měl charakter řezu valovým opevněním o délce 12 a šířce 2 m a byl realizován v místech amatérského narušení valu, jižně od ná-

vrší se základy kostela. Bylo zjištěno, že samotné těleso valu sestávalo z kamenů a hlinitopísčité výplně. Obranný příkop před valem zjištěn nebyl. Naopak za valem se příkop táhl, přičemž je pravděpodobné, že jeho vznik souvisel s realizací samotného tělesa valu. Mohl plnit i druhotnou funkci související se zachytáváním vody stékající po svahu dolů, která by jinak mohla negativně-erozně působit na stabilitu hradby. Na rozdíl od výzkumu v roce 1989 (Galuška 1993B, 73-74), kdy byly vykopány jasné doklady existence vnitřního opevnění v době Velké Moravy, nebyl v roce 2001 získán žádný jasně datovatelný materiál archeologické povahy.

Modrá u Velehradu, naleziště Na Dilech (U Božího syna), parcely č. 645/2 a 646, 10 x 10 m (100 m²), zjišťovací archeologický výzkum.

Výzkum prováděný společně se Slovákým muzeem Uherské Hradiště byl veden asi 20 m jižně od NKP-základů kostela z 9. století a měl charakter plošného odkryvu. Cílem bylo případné zachycení pokračování kostelního pohřebiště v místech navazujících svou plochou na starší odkryvy V. Hrubého (Hrubý – Hochmanová – Pavelčík 1955, 42-126). Povrch sondy byl postupně snižován až na úroveň – 60 cm, kde bylo dosaženo podloží. Po celou dobu výzkumu ani v samotném podloží nebyly zachyceny žádné stopy po kostrových hrobech. Je proto pravděpodobné, že kostelní pohřebiště jižním směrem, tedy po svahu dolů dále, než zachycuje plán ve výše uvedené práci, nepokračovalo.

Závěr

Přehled o sledovaném desetiletém období pracovníků slovanské archeologie Moravského zemského muzea Brno v oblasti Starého Města obsahuje celkem 44 větších i menších záchranných archeologických výzkumů. Nejvýznamnější z nich jsou spojeny s polohou Dvorek, někdy též zvanou Na Dvorku, v centrální části Starého Města (obr. 1, východně od černého čtverečku). Tato poloha je součástí naleziště Na Valách a rozkládá se východně od Památníku Velké Moravy (obr. 2). Obnovený předstihový záchranný výzkum tam probíhá od roku 1988 vlastně doposud a volně navazuje na významné objevy A. Zelnitia a V. Hrubého realizované ve 20. až 50. letech 20. století (Zelnitius 1931, 1932, Hrubý 1955A, 1955B). Je přitom zajímavé, že V. Hrubý už na těchto místech, negativně značně dotčených rozsáhlým mlýnem a vesnickou zástavbou, nějaké významné nálezy nepředpokládal. Přesto se zde (většně parcel č. 560 a 567 SZ od NKP - Památníku VM) jen v letech 1992 až 2001 podařilo prozkoumat plochu o rozloze 1658 m². V jejím rámci bylo odkryto 44 sídlištních objektů, 105 kostrových hrobů, dva příkopy a sídlištní vrstvy, to vše z 8. až 10. století. Dále byly na této

ploše odkryty kamenné základy stavby z doby mezi 10. a 13. stoletím a z téže doby pak ještě dubové kůly patřící nějaké dosud ještě blíže neidentifikované stavbě dřevěné. Výrazné byly také stopy po osídlení z období vrcholného středověku, tedy ze 13. až 15. století, z nich pak zejména vrstvy i objekty související s produkcí keramiky. Za pozornost stojí také cihlovo-kamenné základy portálového charakteru postupně odkrývané na ploše několika sond. V 17. a 18. století na nich stála velmi rozsáhlá stavba, která zřejmě nějak souvisela s blízkým jezuitským mlýnem. Výrazné poznatky byly získány jak z hlediska vertikální stratigrafie polohy Dvořek, tak i z hlediska stratigrafie horizontální. Týkají se např. rozsahu slovanského kostelního pohřebiště, popř. jeho rozhraní se sídlištěm v určitých obdobích 8. až 10. století. Výzkumy zde budou pokračovat i v následujících letech, čímž by díky nim mělo postupně dojít ke komplexnímu prozkoumání všech míst mezi NKP-Památníkem Velké Moravy, východně se táhnoucí ul. Velkomoravskou a jihovýchodně vedoucí ul. Jezuitskou.

Z dalších zkoumaných nalezišť Starého Města byly zajímavé výsledky získány např. v poloze Na Dědině ve východní části Starého Města. Týkají se především kostela sv. Michala, kaple karneru sv. Jana Křtitele a plochy hřbitova, nicméně opomenout nelze ani objevy v blízké ul. Hradištské. Všechny významně doplňují naše vědomosti o vývoji a rozsahu tamního slovanského i středověkého osídlení, které se rozkládalo na terénní vyvýšenině v rámci moravní nivy. Svůj díl poznání historie Starého Města přinesly i plošně nevelké, popř. nálezově ne tak významné záchranné objevy na náměstí Hrdinů, na Špitálkách, Nad Haltyři, Špilově nebo na Kopánkách a Padělkách. Svou hodnotu mají zejména ty poslední, při nichž byl sledován průběh a charakter vnějšího opevnění v místech tzv. Christinova valu a žlabu se třemi řadami kůlů. Zapomenout nelze ani na výzkumy „mimostaroměstské“, prováděné zejména na katastru obce Modrá u Velehradu a na hradisku sv. Klimenta u Osvětman. Naopak poněkud za očekávaním nálezově zůstávají výzkumy vedené při stavbách v rámci tzv. průmyslových zón v severní a východní části katastru Starého Města. Archeologických objevů je na nich totiž prozatím spíše poskrovnu. Je to ovšem vysvětlitelné tím, že tato místa už leží mimo areál hlavního velkomoravského, resp. slovanského osídlení a také se rozprostírají na výrazných recentních a naplavených vrstvách. Případné pod nimi se nacházející objekty archeologické povahy jsou tak pod úrovní spodní vody a tím i mimo rámec ohrožení stavbou. Z toho plyne, že jejich výzkum není nezbytně nutný, nehledě už vůbec k technické a finanční náročnosti takového odkryvu.

Jeden výsledek bádání se však v těchto místech, tedy na severním až východním okraji Starého

Města, přesto ukázal jako zásadní. Jde o poznatek, že se v rámci tamní nivy nacházelo silně podmačené, místy snad dokonce až bažinaté prostředí, v době vrcholného a pozdního středověku nakonec přeměněné na rybníky. Stojí za zmínku, že v roce 1997, v počáteční fázi povodní, kdy ostatní plochy Starého Města i Uherského Hradiště byly ještě na suchu, tato část staroměstského katastru už byla zaplavena. Nelze také přehlédnout, že na rozhraní svahu severní ostrožny a právě tohoto podmačeného terénu vyznívá vnější velkomoravské opevnění Starého Města (jeho pokračování v nivě nebylo doposud objeveno). Snad je to vysvětlitelné tím, že v kombinaci s těžko schůdným prostředím nivy dostačovala zde lehká forma opevnění, např. jen palisáda, po níž stopy v dlouhodobě zemědělsky obdělávaném terénu mohly být buďto už zničeny, nebo leží pod náplavami a navážkami, na výzkumem doposud nedotčených místech.

Závěrem si dovoluji vyslovit konstatování, že archeologické výzkumy vedené v letech 1992 – 2001 v oblasti Starého Města byly úspěšné. Bylo při nich získáno značné množství archeologických nálezů a zdokumentováno mnoho nálezových situací. Poznatky z nich plynoucí po svém vyhodnocení jistě doplní naše dosavadní vědomosti o této významné archeologické lokalitě nejen Moravy, ale i střední Evropy.

Literatura

- Galuška, L. 1990A: Předběžné hodnocení výzkumu profánní kamenné architektury ve Starém Městě „Na Dědině“. In: Staroměstská výročí, s. 121-136. Brno, Uherské Hradiště.
- Galuška, L. 1990B: Staré Město – archeologické výzkumy v roce 1987 (okr. Uherské Hradiště), PV za r. 1987, s. 59-60.
- Galuška, L. 1993A: Archeologické výzkumy ve Starém Městě u Uherského Hradiště v roce 1989 (okr. Uherské Hradiště), PV za r. 1989, s. 72-73.
- Galuška, L. 1993B: Archeologický výzkum na slovanském hradišti sv. Klimenta u Osvětman v roce 1989 (okr. Uherské Hradiště), PV za r. 1989, s. 73-74.
- Galuška, L. 1993C: Archäologische Untersuchungen in Staré Město bei Uh. Hradiště in den Jahren 1990-1991 (Bez. Uherské Hradiště), PV za r. 1991, s. 71-73, Taf. 13.
- Galuška, L. 1997: K problematice předvelkomoravského opevnění Starého Města. In: Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, s. 73-83. Brno.

Galuška, L. 1998: Die großmährische Siedlungsagglomeration Staré Město-Uherské Hradiště und ihre Befestigungen. In: J. Henning und A. T. Ruttkay (Hrsg.): Frühmittelalterlicher Burgenbau in Mittel- und Osteuropa, s. 341-348. Bonn.

Galuška, L. 2000: Nejstarší dějiny Starého Města. In: Kolektiv autorů: Staré Město v proměnách staletí, s. 29-117. Staré Město.

Galuška, L. 2001: Staroměstsko-uherskohradištská aglomerace – vývoj osídlení a přírodní podmínky v 6. – 10. století. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřinský, Z. (red.): Velká Morava mezi východem a západem, s. 123-137. Brno.

Galuška, L. v tisku: Zaniklá hrnčířská pec středověkého Veligradu-Starého Města – důsledek vpádu Matouše Čáka Trenčanského na Moravu v r. 1315? *Archeologia Historica* 28/03.

Galuška, L. – Vaškových, M. 2002: Památník Velké Moravy. Uherské Hradiště.

Hochmanová-Vávrová, V. 1962: Velkomoravské pohřebiště ve Starém Městě „Na Valách“. Výzkum v letech 1957-1959, ČMM-VS 47, s. 201-270.

Hrubý, V. 1955A: Staré Město, Velkomoravské pohřebiště „Na Valách“. Praha.

Hrubý, V. 1955B: Základy kostela na staroslovanském pohřebišti ve Starém Městě „Na Valách“, PA 46, s. 265-305.

Hrubý, V. 1965: Staré Město. Velkomoravský Velehrad. Praha.

Hrubý, V. 1967: Kostel sv. Michala ve Starém Městě, ČMM-VS 52, s. 47-74.

Hrubý, V. – Hochmanová, V. – Pavelčík, J. 1955: Kostel a pohřebiště z doby velkomoravské na Modré u Velehradu; ČMM-VS 40, s. 42-126.

Zelnitius, A. 1931: Slovanská pohřebiště ve Starém Městě u Uh. Hradiště, Sborník velehradský NŘ 2, s. 15-25.

Zelnitius, A. 1932: Pokračování výkopu pohřebiště „Na Valách“ ve Starém Městě, Sborník velehradský NŘ 3, s. 45-54.

Summary:

In the 90-ties of the 20th century the land register of Staré Město (the Zlín region) remarkable changed both in the built-up area and the area without buildings. This change was caused by two main reasons:

1. Staré Město was separated from the Uherské Hradiště town and it itself gained the statute of a town.
2. Staré Město was badly damaged by the floods in the beginning of July 1997, during which more than 80 houses were destroyed.

Consequently development of building houses, investment, building new throughfare and repairing the old one, creating modern engineering and telecommunication network started. In addition to the mentioned the councilmen decided to build a central town square on the territory east of the Memorial of Great Moravia. The territory is quite important from the archaeological point of view as it has not been excavated so far. A new Roman-Catholic church will be built on the territory, too. Before all the mentioned building activities there was realised an archaeological research which was in the main a rescue research. It was provided by the Slavonic department of the Archaeological institution of the Moravian museum Brno.

In this summary, done according to the chronology, there are to be found excavations which uncovered features and objects of archaeological character or during which knowledge about the appearance of the historic countryside, and also about geology and pedology of Staré Město, was gained. Altogether there were 44 investigating activities provided, either of a bigger or smaller extent. Some excavations were also realised out of the territory of Staré Město, e.g. on the ringwall of St. Climent near the Osvětimany village in the Chřiby mountains, and also on the territory of the Modrá near Velehrad village which is not far from the basement of a Great Moravian church. The summary reassumes Reports on excavations which were issued in the years 1990 and 1993 (Galuška 1990, 59-60, 1993B, 73-74, 1993C, 71-73). Some of those excavations have already been professionally evaluated (Galuška 1997, 73-83).

The most important excavations were provided, during the whole period, in places called Dvorek (or Na Dvorku) in the central part of Staré Město (picture 1 : black square). This place lies in the south-eastern part of the well-known archaeological find spot Na Valách, on the east of the Memorial of Great Moravia (picture 2). A renewed archaeological excavation has been being provided there since the year 1988. It follows up, as far as the area is concerned, excavations provided by A. Zelnitius (e.g. 1932, 45-54) and V. Hrubý (Hrubý 1955A, 1955B, 265-305, Hochmanová-Vávrová 1962, 201-270) from the 1920-ies up to the 1950-ies. In the period from 1992 to 2001 there were 1658 sq ms of area investigated in the Dvorek site (including investigation of the plots No. 560 and 567 in the year 2001). On that area there were 44 settlement features, 105 skeleton burials, 2 fortifi-

cating ditches, and settlement layers, all of them from the second half of the 8th up to the first half of the 10th centuries. There were also stone basements of a building from the period between the 10th up to the 13th centuries uncovered, and oak stakes standing apart which belonged to a wooden construction, undetermined so far. With the help of dendrochronological method which was used in Mikulčice (J. Dvorská) we were able to determine the age of one of the stakes – it was used in the year 975. The medieval period from the 13th up to the 15th centuries is represented especially by a thick settlement layer and features with clear evidence of pottery production. Significant knowledge was also gained from the spheres of horizontal and vertical stratigraphies, e.g. in connection with the extent of a Great Moravian church burial ground and a settlement, or their displacement in the 8th up to 10th centuries. Excavations in Staré Město in the Dvůrek location will continue in the successive years.

Other interesting results came out of excavations provided in the Na Dědině location, especially in the cemetery area in the eastern part of Staré Město. They are connected mainly with St. Michael's church (Hrubý, 1967, 47-74), which was damaged during the floods in the year 1997. In its interior there were re uncovered stone basements and a part of mortar floor of the early medieval rotunda. The masonry of the church, especially its parts with Roman bricks, was also put into documentation. The near-by chapel-carner of St. John the Baptist was investigated, too, primarily from the historic construction point of view. Further uncoveries in this part of the town specified mainly the extent of the Slavonic and medieval settlements in the surrounding of the church and a manorial estate (Galuška, 1990A, 121-136), which was located on a significant elevation in the Morava river flood plain. From the other excavations we can mention e.g. discoveries in places called Kopánky and Padělky, in the western up to the north-western part of Staré Město. The character and location of the outer Great Moravian fortification were being investigated (Galuška 1996, 341-348). Among the most interesting activities out of the area of Staré Město belong an excavation of the inner fortification of the Great

Moravian ringwall located on the hill of St. Climent near Osvětimany in the Chřiby Mountains as well as excavations in the surroundings of a basement of a church from the 9th century in the Modrá near Velehrad village. A hypothesis that the fortification of the ringwall had a woodenclay construction and a frontal stone wall was confirmed. In the proximity of the church in Modrá, on the contrary, we did not find any traces after activities in the 9th century. However, some 60 m to the west we discovered a hole for storing grain from the period of Great Moravia.

Interesting knowledge, even if not precisely of an archaeological character, was gained during the realisation of the so-called industrial zone in the western and eastern boundary of Staré Město. These places were situated out of the area of the main Slavonic settlement in the 9th century. Due to the demonstration of the research this situation was caused by the wet Morava river flood plain, which was unsuitable for permanent settlement. These places were also flooded as the first ones during the floods in 1997. It is remarkable that directly on the boundary-line between this area and a slope of the northern piece of projecting headland there is the end of the fortification from the Great Moravian period. In the wet flood plain there has no continuation of the fortification been discovered so far. It may be explained by a hypothesis that only a light type of fortification, e.g. a palisade, was enough there, and remains after it can have been destroyed. However, it is also possible that it waits under a layer of river alluviums and present day embankment to be discovered.

Concluding I am pleased to admit that the archaeological excavations realised in the years 1992-2001 in the territory of Staré Město were successful. A large quantity of archaeological finds was obtained and many finding situations were put into documentary. However, only a preliminary evaluation has been done so far (Galuška 2000, 29-117, 2001, 123-137). After a complex evaluation the gained results will significantly complete our knowledge about one of the most important archaeological sites not only in the Czech Republic but in whole Europe.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00